

ANDRZEJ GRZYBOWSKI^{1, 2}, WITOLD PACTWA³

Bolesław Gepner (1835-1913) – uczeń Albrechta von Graefego oraz ordynator Instytutu Oftalmicznego w Warszawie

Bolesław Gepner (1835-1913) – pupil of Albrecht von Graefe and head of the
Ophthalmic Institute in Warsaw

¹Katedra Okulistyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Żołnierska 18, 10-561 Olsztyn

²Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24 / 3B, 60-836 Poznań, Poland

³Student medycyny, Wydział Lekarski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

Słowa kluczowe: Bolesław Gepner, polska okulistyka, historia okulistyki, historia medycyny, Towarzystwo Lekarskie Warszawskie, Instytut Oftalmiczny w Warszawie

Streszczenie

Artykuł przedstawia biografię oraz dorobek naukowy polskiego okulisty Bolesława Gepnera (1835-1913). W 1858 roku ukończył Akademię Medyko-Chirurgiczną w Petersburgu. W latach 1865-1867 pracował w Berlinie w klinice okulistycznej Albrechta von Graefego. W latach 1891-1913 był lekarzem naczelnym Instytutu Oftalmicznego w Warszawie. Był prezesem Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1885-1888 i 1897-1899. Od 1883 roku był współwłaścicielem „Gazety Lekarskiej”. Opublikował razem z Witoldem Jodko-Narkiewiczem tłumaczenie i streszczenie podręcznika okulistyki Louisa de Weckera. Był również ojcem wybitnego polskiego okulisty Bolesława Ryszarda Gepnera (1863-1923).

Key words: Bolesław Gepner, Polish ophthalmology, history of ophthalmology, history of medicine, Warsaw Medical Society, Warsaw Ophthalmic Institute

Summary

The article presents the biography and scientific achievements of the Polish ophthalmologist Bolesław Gepner (1835-1913). In 1858 he graduated from the Medical-Surgical Academy in St. Petersburg. In the years 1865-1867 he worked in Berlin at the Albrecht von Graefe ophthalmology clinic. He was the chief doctor of the Ophthalmic Institute in Warsaw between 1891 and 1913. He was the president of the Warsaw Medical Society in 1885-1888 and 1897-1899. From 1883 he was a co-owner of "Gazeta Lekarska". Bolesław Gepner and Witold Jodko-Narkiewicz published a translation and summary of Louis de Wecker's ophthalmology textbook. He was also the father of the outstanding Polish ophthalmologist Bolesław Ryszard Gepner (1863-1923).

Wstęp

Bolesław Gepner był okulistą, aktywnym członkiem i prezesem Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. Jego biografia oraz dorobek naukowy nie były dotychczas należycie opracowane. Celem poniższej pracy jest zebranie informacji na jego temat oraz analiza jego działalności medycznej i naukowej pod kątem rozwoju zarówno ówczesnej, jak i współczesnej medycyny. Przeanalizowano cały dostępny dorobek naukowy Gepnera, jednak szczegółowej analizie poddano jedynie najbardziej znaczące jego prace.

Metodologia

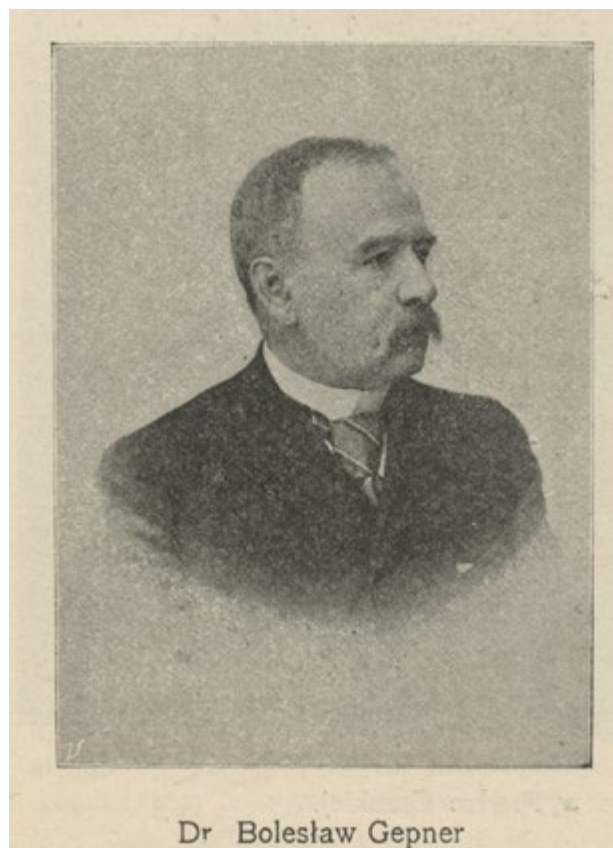
Do sporządzenia niniejszej pracy wykorzystano materiały znajdujące się w Głównej Bibliotece Lekarskiej imienia Stanisława Konopki w Warszawie, słownikach biograficznych oraz wspomnieniach pośmiertnych. Ponadto wykorzystano informacje z *Polskiej Bibliografii Lekarskiej*, zdigitalizowane materiały archiwalne oraz publikacje autora.

Biografia

Bolesław Gepner (Ryc. 1) urodził się 1 listopada 1835 roku w Warszawie [1]. Jego ojciec Ignacy urodzony w 1802 roku w Płocku, był artystą malarzem i litografem, który w 1824 roku ukończył Liceum Warszawskie i do 1826 roku studiował na Wydziale Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. W tym samym roku Ignacy Gepner przeszedł do Komisji Rządowej Wojny jako aplikant w stopniu podporucznika. Następnie pracował jako audytor wojskowy oraz urzędnik skarbowy i bankowy. Zmarł w Warszawie w 1867 roku. W wolnych chwilach oddawał się malarstwu i studiował w szkole pod kierunkiem Aleksandra Kokulara [5]. Niektóre jego prace, np. „Garncarz” i „Drwale” (Ryc. 2, 3) zachowały się w Muzeum Narodowym w Warszawie [6, 7]. Matką Bolesława była Antonina z domu Czystkowska (1813-1870). [1]

Bolesław był najstarszy z rodzeństwa. Miał czterech braci: Władysława, Kazimierza, Zygmunta i Stanisława oraz dwie siostry Zofię i Jadwigę. [1] Bolesław Gepner ożenił się z Heleną Sokołową (1842-1865). [1] Był szwagrem wybitnego okulisty Witolda Jodko-Narkiewicza (1834-1898) [2]. Miał jednego syna, Bolesława Ryszarda Gepnera, który był doktorem medycyny i okulistą [1].

Bolesław uczęszczał do gimnazjum realnego w Warszawie. W 1858 roku ukończył Akademię Medyko-Chirurgiczną w Petersburgu, a rok później uzyskał stopień doktora w Warszawie. W 1861 roku został ordynatorem nadetatowym Instytutu Oftalmicznego im. ks. Edwarda Lubomirskiego w Warszawie, którą to funkcję pełnił do roku 1864 [4, 8]. Początkowo pra-

Ryc.1. Dr Boleslaw Gepner (1835-1913).

cował bezpłatnie, ponieważ na stanowisku etatowym znajdowali się Wiktor Szokalski (1811-1891) i Witold Jodko-Narkiewicz. [5] Gepner uznawany był za ulubionego ucznia Szokalskiego.

W latach 1865-1867 pracował w Berlinie w klinice okulistycznej Albrechta von Graefego (1828-1870), gdzie pogłębiał swoją wiedzę lekarską. Po powrocie do kraju kontynuował pracę, którą pełnił w latach 1859-1887, jako lekarz Kolei Warszawsko-Petersburskiej oraz prowadził praktykę prywatną. W latach 1877-1879 został wysłany do zbadania stanu narządu wzroku służby kolei od Warszawy do Niższego Nowogrodu. W 1878 roku w wyniku konkursu ponownie objął stanowisko ordynatora nadetatowego (bezpłatnego) w Instytucie Oftalmicznym. Od 1883 roku po ustąpieniu Jodko-Narkiewicza został ordynatorem etatowym, a po śmierci Szokalskiego od roku 1891 do swej śmierci był lekarzem naczelnym Instytutu [5]. W czasie, kiedy Gepner był lekarzem naczelnym, Instytut znacząco się rozwinął. Uzyskał trzy sale operacyjne, a w 1908 roku wprowadził pierwszy elektromagnes Haaba na ziemiach polskich. W 1884 roku razem z Walentym Ka-

Ryc. 2. Gepner I. *Garncarz*, 1840r.,
Muzeum Narodowe w Warszawie

mockim (1858-1923) [9] zaczął stosować kokainę do operacji okulistycznych. Było to w tym samym roku, w którym Karl Koller wprowadził kokainę do znieczulenia w okulistyce. [10]

W tym samym czasie podwojeniu uległa liczba lekarzy Instytutu. Ordynatorami zostali: w 1882 roku Walenty Kamocki, w 1892 Bronisław Ziemiński, w 1900 Bronisław Ryszard Gepner (syn) i Michał Januszkiewicz [11]. Bolesław pełnił również funkcję lekarza okulisty dla pracowników Kolei Warszawsko-Petersburskiej, Kolei Warszawsko-Terespolskiej oraz od 1886 roku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej [4, 8]. W 1882 roku reprezentował Towarzystwo Lekarskie Warszawskie na zjeździe przyrodników i lekarzy czeskich w Pradze [5].

Zygmunt Kramsztyk podał, że Gepner przez czas pewien najlepiej może w kraju znał wady optyczne oka, tak mozolne w badaniu, takiej cierpliwości, spokoju wymagające w praktyce. Przetłumaczył dzieło Dondersa, podstawowe podówczas w tym zakresie wiedzy. A takie przekłady książek, które nowe w nauce tworzą dziedziny, są trudne i bardzo ważne już z tego względu, że budują nowe słownictwo; choć przekłady tylko, mają takie książki znaczenie pionierskie. [8]. Książka ta nie została wydana oddzielnie, lecz jako tom III dodana do tłumaczonego wraz Jodko-Narkiewiczem podręcznika *Oftalmologia* [12; 13].

W czasie jego pracy w Instytucie Oftalmicznym jako lekarza naczelnego wielu lekarzy szkoliło się tam w okulistyce, w tym m.in. Zygmunt Holz, Bronisław Wagner, Karol Ettinger, Kazimierz Bein, Antoni Paradowski, Karol Rothert, Ludwik Czyżewski i Michał Kowalski.

Towarzystwo Lekarskie Warszawskie było dla niego niezwykle istotne i z entuzjazmem śledził jego poczynania na bieżąco. Pełnił w nim różne funkcje. Przez wiele lat był członkiem zarządu, kasy wsparcia, wiceprezesem w latach 1882-1884 i prezesem w latach 1885-1888 i 1897-1899 [4, 8, 14, 15, 16].

Od 1883 roku był współwłaścicielem „Gazety Lekarskiej”. W 1910 roku z okazji 50-letniego jubileuszu lekarskiego Towarzystwo Lekarskie Warszawskie wybrało go na członka honorowego. [4, 8] Bolesław Gepner był również członkiem honorowym Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu oraz członkiem korespondentem Towarzystwa Lekarzy w Wiedniu [4]. Zmarł po dłuższej chorobie 26 stycznia 1913 roku. Jego grób znajduje się na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 157, rząd 1, grób 6) [2,3].

Zygmunt Kramsztyk pozostawił ciekawe wspomnienie o Gepnerze. Pisał on m.in.

Dobroć i szacunek dla ludzi były podstawą jego charakteru; nie torował sobie drogi życia przez utrudnianie jej innym; wolał doznawać, niż wyrządzać przykrości. Są to przymioty, które raczej hamują, niż ułatwiają karierę życiową. Toteż zmarły kolega z wolna dochodził do praktyki i pierwsze lata zawodu miał niełatwe. Praktyka jednak stopniowo rozwijała się i rosła; zajął w niej jedno z naczelnych miejsc w kraju i zachował do ostatnich prawie miesięcy. (...) Wśród innych prac naukowych Gepnera potrzeba wyróżnić szereg sprawozdań różnych z działalności Instytutu Oftalmicznego. Takie sprawozdania, które przez długie lata systematycznie ogłaszał ten jedynie szpital, są bardzo ważne, nie tylko jako materiał dla statystyki i dla historii, ale jako świadectwo i bodziec sumiennej działalności: kto urząd publiczny sprawuje rzetelnie, chętnie sprawuje go jawnie [8]. Gepner opublikował cztery sprawozdania lekarskie z działalności Instytutu Oftalmicznego za lata 1880, 1881, 1882 i 1884. Stanowią one doskonałe źródło wiedzy o epidemiologii schorzeń okulistycznych, stosowanym leczeniu (w tym operacyjnym) oraz organizacji samego szpitala [17].

Analiza dorobku naukowego na podstawie wybranych publikacji

W latach 1868-1869 Narkiewicz-Jodko i Gepner opublikowali tłumaczenie i streszczenie podręczni-

Ryc. 3. Gepner I. *Drwale*, 1841r.,
Muzeum Narodowe w Warszawie

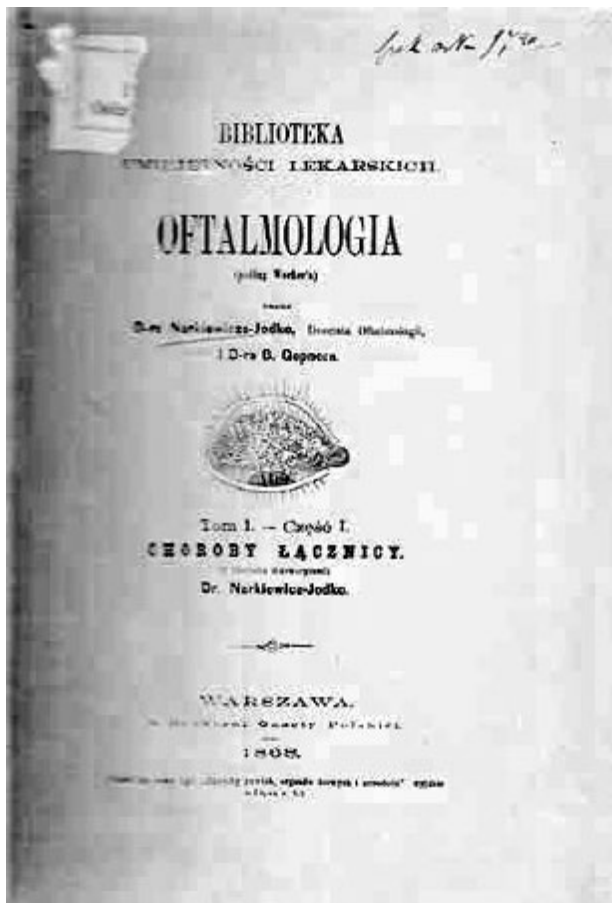
ka okulistyki Louisa de Weckera (1832-1906) (Ryc. 4) [13]. Dwutomowy podręcznik okulistyki, zawierający w wersji oryginalnej prawie 2 tysiące stron pt. *Traité theorique et pratique des maladies des yeux* pod redakcją Weckera wydawany był w latach 1863-1866. W jego przygotowaniu brali udział najwybitniejsi okuliści niemieccy i zagraniczni, w tym m.in. Cornelius Donders (1818-1889) i Emil Javal (1839-1907), był ówczynie jednym z najlepszych podręczników okulistyki w Europie. Jednak autorzy polskiego wydania pominęli fragmenty dla praktycznego lekarza zbyt cenne, a w innych miejscach dodali zarówno swoje obserwacje, jak i nowości, które opublikowano od momentu wydania oryginału. Podręcznik zawierał omówienie m.in. anatomii siatkówki, zasad oftalmoskopii oraz chorób siatkówki. Rozdział poświęcony oftalmoskopii napisany został przez Gepnera według jego własnej koncepcji i na podstawie własnych doświadczeń. Kolejno autor omówił w nim zagadnienia teoretyczne (głównie podstawowe prawa optyki), w tym prawo odbijania i załamania promieni świetlnych, zwierciadła o powierzchniach płaskich, zwierciadła o powierzchniach kulistych, zwierciadła wklęsłe, zwierciadła wypukłe oraz soczewki obustronnie wypukłe i obustronnie wklęsłe. Rozdział ten miał charakter typowo podręcznikowy, czyli pełnił rolę wyjaśniania i porządkowania w miarę prosty i czy-

telny sposób ówczesnej wiedzy z zakresu optyki wykorzystywanej we wzornikowaniu oka. Brak w nim natomiast odniesień do oryginalnych własnych lub cudzych badań czy koncepcji [13]. Jako tom trzeci w/w publikacji Gepner dodał tłumaczenie podręcznika Dondersa pt. *On the Anomalies of Accommodation and Refraction of the Eye*, wydanej w Londynie w 1864 roku. Recenzję tego tłumaczenia przedstawił Stanisław Kościński (1837-1883) w sprawozdaniu przedstawionym Towarzystwu Lekarskiemu Warszawskiemu w 1870 roku. [18] W pracy tej autor przedstawił krótki rys historyczny rozwoju wiedzy na temat widzenia i optyki oraz wad wzroku. Co ciekawe zwrócił uwagę, że przedłużenie osi optycznej oka stanowi istotę krótkowzrocznej budowy gałki podejrzewał już Boerhaave (1708), ale w książce Dondersa mamy dotychczas najlepszą i najdokładniejszą monografię krótkowzroczności [18].

W 1867 roku Gepner opublikował obszernie omówienie różnego rodzaju zmętnień ciała szklistego. [19] Podzielił je na tzw. pociemnienia ograniczone (*opacitates circumscriptae*) i pociemnienia rozlane (*opacitates diffusae*). Pierwsze występowały często u osób starszych i towarzyszyły prawidłowej przezroczystości ciała szklistego. Drugie obniżały ostrość wzroku oraz były następstwem wewnątrzgałkowych zmian patologicznych, w tym głównie o charakterze naczyniowym. Jednym z częstszych powodów pociemnienia rozlanego był krwotok do ciała szklistego. Dochodziło do niego na skutek wylewu krwi z naczyń siatkówki, naczyńówki lub ciała rzęskowego. Do pozostałych przyczyn pociemnienia rozlanego należały wągiel oraz stany zapalne siatkówki, naczyńówki i samego ciała szklistego. Do najczęstszych postaci zapalenia, którym towarzyszy ta forma zmętnienia ciała szklistego, Gepner zaliczył zapalenie towarzyszące krótkowzroczności postępującej i zapaleniu naczyńówki w równiku (*choroiditis aequatorialis*), zapalenie ciała rzęskowego i tęczówki (*iridocyclitis*), kiłowe zapalenie siatkówki i naczyńówki. Poza wyżej wymienionymi zmianami w ciele szklistym Gepner wymienił również kryształki cholesterolu.

W 1870 roku Gepner opisał przypadek pourazowego pęknięcia naczyńówki w okolicy plamki żółtej z krwotokiem podsiatkówkowym [20]. Opisowi przypadku towarzyszyła ilustracja zmian na dnie oka (Ryc. 5).

W 1874 roku Gepner i Kościński opublikowali bardzo obszerny przegląd i streszczenie artykułów naukowych okulistycznych opublikowanych w 1871 roku w piśmiennictwie europejskim i amerykańskim. Całe opracowanie miało 65 stron i podzielone było na poszczególne działy ówczesnej okulistyki. W dziale dotyczącym „chorób łącznicy” przeanalizowano i zapre-

Ryc. 4 Strona tytułowa podręcznika *Oftalmologia wg Weckera* przetłumaczonego przez Witolda Jodko-Narkiewicza i Bolesława Gepnera (1835-1913).

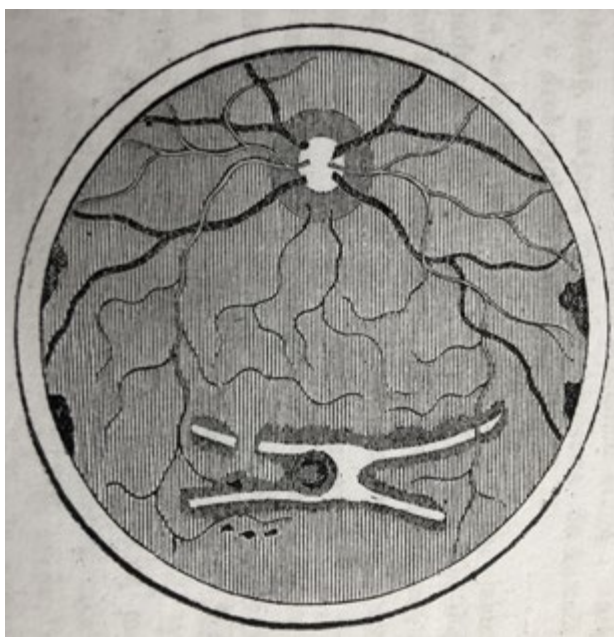
zentowano 14 artykułów; „choroby błony rogowej” – 32; „choroby błony białkowej” – 6; choroby tęczówki – 37; błona naczyniowa – 67; soczewka – 71; ciało szkliste – 10; błona siatkowa i nerw wzrokowy – 135; refrakcja i akomodacja – 25; zaburzenia w sferze ruchowej oka – 12; choroby powiek i części otaczających oko – 26; choroby oczodołu i organów łzowych – 10; rany oka i otoczenia – 16; pasożyty oka – 4. W/w opracowanie obejmujące 465 artykułów imponuje ogromem pracy [21].

W 1877 roku opisał przypadek zatrucia atropiną 4-letniego chłopca, który wypił zawartość buteleczki z roztworem atropiny. Autor dokładnie opisał objawy zatrucia i jak zmieniały się w czasie. Na przykład podał co następuje: Przybywszy na miejsce zastałem niespełna czteroletniego chłopca siedzącego na łóżku i śpiącego. Zachowanie się jego podczas śpiewu było tak cechującym, że już samo wystarczało do rozpoznania zatrucia jednym z jądów roślinnych, mianowicie atropiną. Chłopiec ten co chwila zmieniał swoje położenie: to siedział, to się pokładał na wznak lub na bok, związał się w kłębek lub wyrzucał rączkami, jak gdyby usiłował coś uchwycić. Jeżeli nie śpiewał, to rozmawiał z otaczający-

mi go, a raczej zadawał pytania bez związku, nie czekając wcale na odpowiedź. Niekiedy urywając śpiew nagle chował się pod kołdrę z przestachem przed różnorodnymi widziadłami: najsilniejsze wrażenie sprawiał nań urojony widok krwi lejącej się na niego. Skóra na całym ciele była chłodna i nadzwyczaj blada, błona śluzowa jamy ust i języka mocno czerwona, sucha, połykanie całkiem niemożliwe; (...). Tętno drobne, nader szybkie, zaledwie zliczyć się dające, dochodziło do 140 uderzeń. Oddech nierówny, przyśpieszony, powierzchowny. Objawy w ciągu kolejnych godzin się zmniejszały aż dziecko zasnęło. Objawy pobudzenia ustąpiły dopiero po 48 godzinach. Autor podał również, iż brak ówczesnie było odtrutki na zatrucia atropiną oraz że powinno się zwracać uwagę i przestrzegać przed możliwością zatrucia na opakowaniach okulistycznych atropiny [22].

W 1884 roku Gepner opisał nietypowy przypadek zapalenia współczulnego u 25-letniego ślusarza. W kilka miesięcy po urazie oka lewego stracił w nim stopniowo wzrok. Następnie pojawiły się bóle głowy i zamglenia oka prawego, które stopniowo przybierały na częstotliwości i nasileniu. Badanie obu oczu wykazało brak stanu zapalnego, ciało obce wewnątrzgałkowe oka lewego oraz brak jakichkolwiek nieprawidłowości w oku prawym. Kolejny raz pacjent pojawił się w Instytucie podczas napadu bólu głowy i znacznego pogorszenia widzenia. W badaniu stwierdzono ostrość wzroku 0,1 oraz obrzęk wokół nerwu z zupełnym zniesieniem jego granic. Naczynia centralne lekko przysłonięte obrzękłą siatkówką, nerwy znacznie zgrubiałe (...). Żrenica dużo szersza, leniwo oddziaływała, żadnej wrażliwości okolicy rzęskowej nie wykryto. Po kilku godzinach dolegliwości ustąpiły, a ostrość wzroku poprawiła się do 0,6, a wziernik oczny przekonał nas o znacznym bardzo zmniejszeniu obrzęku siatkówki i nerwu, którego granice stały się dużo już wyraźniejszymi. Wrażliwość na światło znacznie zmniejszona, żrenica wróciła do poprzednich rozmiarów i odruchy stały się swobodniejszymi, szybszymi. Gepner postanowił usunąć oko lewe, w przekonaniu, że tą drogą oko prawe zostanie bezwarunkowo ocalone od grożącego mu niebezpieczeństwa. Od tego czasu ustąpiły wszystkie bóle głowy i problemy z widzeniem oka prawego, a badanie przeprowadzone dwa lata po operacji wykazało ostrość wzroku 1,0 oraz całkowicie prawidłowy przedni i tylny odcinek tego oka. Badanie histopatologiczne gałki enukleowanej potwierdziło obecność w niej ciała obcego z mosiądzu wielkości 3 mm [23].

Na posiedzeniu Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w 1886 roku Gepner przedstawił lampę elektryczną (fotofor) przywiezioną z Paryża. Podał on m.in., że wszelkie rękoczyny dokonywane na oku, a szczególnie

Ryc. 5 Ilustracja rozdarcia siatkówki i naczyniówki

wydobycie zaćmy i oczyszczenie pola źrenicy ze szczątków torebki przedniej lub istoty korowej, operacja rozdarcia lub przecięcia zaćmy następczej, wydobycie drobnych kawałków metalu tkwiących w rogówce, tęczy lub w torebce soczewki, wymagają bardzo jasnego światła, na jakie jesienią lub w porze zimowej nieraz długo trzeba wyczekiwać. Przytem, nawet w Warszawie zdarza się konieczność podania doraźnej pomocy operacyjnej, przy znacznych obrażeniach oka, z wypadnięciem tęczy i innymi powikłaniami, bez względu na porę dnia; (...). Brakowi temu światła, starano się zapobiec przyrządami wzmacniającymi światło lamp naftowych. Jak dalej podał Gepner: Na koniec w Paryżu wpadnięto na myśl zastosowania przy operacjach ocznych światła lampy żarowej Edissona. (...) Składa się on (fotofor) z małej lampki żarowej umieszczonej w rurze metalowej opatrzonej soczewką płasko-wypukłą wzmacniającą światło. (...) Przewodniki opatrzone komutatorem łączą się z baterią elektryczną pomysłu Dr. Boisseau du Rocher. W dalszej części tego posiedzenia przedstawiono pierwszy przypadek na ziemiach polskich ciała obcego wydobytego z przedniej torebki soczewki przy pomocy elektromagnesu Hirschberga przez Walentego Kamockiego (1858-1923) w oświetleniu lampą elektryczną zwaną fotoforem [24].

Podziękowanie

Autorzy dziękują Głównej Bibliotece Lekarskiej imienia Stanisława Konopki w Warszawie oraz Bibliotece Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie za udzieloną

pomoc oraz udostępnienie posiadanych zbiorów i materiałów.

Spis rycin:

Ryc. 1. Dr. Bolesław Gepner (1835-1913). [Źródło: Tygodnik Ilustrowany 1898 (27): 523]

Ryc. 2. Gepner I. *Garncarz*, 1840 r., Muzeum Narodowe w Warszawie [źródło: http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=16234&show_nav=true]

Ryc. 3. Gepner I. *Drwale*, 1841 r., Muzeum Narodowe w Warszawie [źródło: http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=16212&show_nav=true]

Ryc. 4 Strona tytułowa podręcznika „Oftalmologia wg Weckera” przetłumaczonego przez Witolda Jodko-Narkiewicza i Bolesława Gepnera (1835-1913).

Ryc. 5 Ilustracja rozdarcia siatkówki i naczyniówki [Źródło: Gepner B., Dziesiąte sprawozdanie lekarskie z Instytutu oftalmicznego Edwarda księcia Lubomirskiego za rok 1880, *Gazeta Lekarska* 1881; XVI (38): 774-778 i (39): 799-809.]

Piśmiennictwo:

[1] Łoza S., *Rodziny Polskie pochodzenia cudzoziemskiego osiadłe w Warszawie i okolicach*. Wydawnictwo i Druk Zakładów Graficznych Galewski i Dau. Warszawa 1932.

[2] Osobiste Ś.p. dr. Bolesław Gepner. „Kurjer Warszawski” 1913; 93 (27): 8.

[3] *Warszawskie Zabytkowe Pomniki Nagrobne* [źródło: https://cmentarze.um.warszawa.pl/pomnik.aspx?pom_id=863].

[4] Sokołowski A., *Protokół z dnia 28 stycznia 1913 r.* Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, 1913; 109, z. 1-2: 102-3.

[5] Melanowski W.H., *Gepner Bolesław* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*. Kraków 1948-1958; VII: 388

[6] *Cyfrowe Muzeum Narodowe* [źródło: http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=16234&show_nav=true].

[7] *Cyfrowe Muzeum Narodowe* [źródło: http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=16212&show_nav=true].

[8] Kramsztyk Z., Ś.p. Bolesław Gepner *Wspomnienie pośmiertne*, *Gazeta Lekarska*, 1913; 33 seria II (6): 147-149.

[9] Grzybowski A., Kazało T., *Walenty Hieronim Julian Kamocki (1858-1923)*. *Klinika Oczna*, 2013; 115(4): 322-326.

[10] Grzybowski A., *Cocaine and the Eye – Historical Overview*. *Ophthalmologica* 2008; 222(5): 296-301

[11] Szarejko P., *Gepner Bolesław* [w:] *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. 1991. Tom 1: 198-200.

- [12] Gepner B., Dondersa *Anomalie refrakcyi i akomodacyi* (tłumaczenie), III tom *Oftalmologii*, Wydawnictwo Gazety Lekarskiej 1870-76 (80): 428.
- [13] Narkiewicz-Jodko W., Gepner B., *Oftalmologia podług Weckera*. Warszawa 1868-1869; I-II.
- [14] Melanowski W. H., *Rys dziejów okulistyki w Polsce*. Towarzystwo Naukowe Warszawskie. Warszawa 1949; 29.
- [15] Melanowski W. J., *Dzieje okulistyki*. PZWL, Warszawa 1972; 376.
- [16] Gepner B. [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana*. Warszawa 1899; 23-24: 899.
- [17] Gepner B., *Dziesiąte sprawozdanie lekarskie z Instytutu oftalmicznego Edwarda księcia Lubomirskiego za rok 1880*, *Gazeta Lekarska*, 1881; XVI (38): 774-778 i (39): 799-809.
- [18] Kościński S., *Sprawozdanie z dzieła dra Gepnera pod tytułem Oftalmologia*. Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, 1871; LXV, 1: 39-47.
- [19] Gepner B., *Pociemnienia ciała szklonego (opacitates corporis vitrei oc. hum)*, *Podług wykładu prof. A. v. Graefe w Berlinie*, *Gazeta Lekarska*, 1867; II (46): 725-730.
- [20] Gepner B., *Rozdarcie naczyńki w okolicy plamki żółtej*, *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1870; LXIV (3): 113-118.
- [21] Gepner B., Kościński S., *Oftalmologia*, *Przegląd postępu nauk lekarskich za rok 1871*, Warszawa. 1874: 564-629.
- [22] Gepner B., *Przypadek otrucia siarczanem atropiny*, *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1877; LXXIII (2): 379-381.
- [23] Gepner B., *Rzadka postać sympatycznego cierpienia oka*, [w:] *Księga pamiątkowa prof. Henryka Hoyera*, Warszawa 1884: 382-386.
- [24] Gepner B., *Fotofor elektryczny do oświetlania pola operacyjnego przy operacjach wykonywanych na oku*. *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1887; LXXXIII, nr 3: 511-513.
- Spis prac Bolesława Gepnera:**
- [1] Gepner B., *Pociemnienia ciała szklonego (opacitates corporis vitrei oc. hum)*, *Podług wykładu prof. A. v. Graefe w Berlinie*. *Gazeta Lekarska*, 1867; II (46): 725-730.
- [2] Narkiewicz-Jodko W., Gepner B., *Oftalmologia wg Weckera*. Warszawa 1868.
- [3] Gepner B., *Rozdarcie naczyńki w okolicy plamki żółtej*, *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1870; LXIV (3): 113-118.
- [4] *Anomalie refrakcyi i akomodacyi Dondersa* (tłumaczenie B. Gepnera), III tom *Oftalmologii*, Wydawnictwo Gazety Lekarskiej 1870-6 (80): 428.
- [5] Gepner B., Jodko (Narkiewicz) W., Kościński S., Talko J., Wolfring E., *Oftalmologia*, *Przegląd postępu nauk lekarskiej za rok 1870*, Warszawa 1872: 723-779.
- [6] Gepner B., *O sposobie leczenia zapalenia dyfteryicznego łącznicy oka zalecanym przez D-ra Emila Wolfringa*, *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1872; LXVII (5): 233 i 240-262.
- [7] Gepner B., i Kościński S., *Oftalmologia*, *Przegląd postępu nauk lekarskich za rok 1871*, Warszawa. 1874: 564-629.
- [8] Gepner B., *Przypadek rozszarpania ciężarnej przez pociąg drogi żelaznej bez uszkodzenia płodu*. *Medycyna*, 1875; III (52): 825-827.
- [9] Gepner B., *Rozszarpanie ciężarnej przez tender lokomotywy; dziecko zachowane przy życiu*. *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1876; LXXII (1): 112-115. Spr. z 7 XII 75.
- [10] Gepner B., *Przypadek otrucia siarczanem atropiny*, *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1877; LXXIII (2): 393-400, Spr. z 6 III 77.
- [11] Gepner B., *Przypadek zatrucia siarczanem atropiny*, *Medycyna*, 1877; V (24): 379-381.
- [12] Gepner B., *Dziesiąte sprawozdanie lekarskie z Instytutu oftalmicznego Edwarda księcia Lubomirskiego za rok 1880*. *Gazeta Lekarska*, 1881; XVI (38): 774-778 i (39): 799-809.
- [13] Gepner B., *List do redakcji (w związku z art. Strzyżowskiego A. Sprawdzenie wzroku u osób znajdujących się w służbie drogi żelaznej)*. *Medycyna*, 1883; XI (19): 326-327.
- [14] Gepner B., *Przypadek irido-cyclitis sympathica*. *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1883; LXXIX (3): 623-624, Spr. z 5 VI 83.
- [15] Gepner B., *Zapalenie samoistne tęczy i ciała rzęskowego w oku lewym, następcze zajęcie sympatyczne oka prawego, zarosnięcie źrenic i zaćma torebkowa w obu oczach. Przywrócenie wzroku drogą operacyjną*. *Gazeta Lekarska*, 1883; XVIII (29): 539-543.
- [16] Gepner B., *Rzadka postać sympatycznego cierpienia oka* [w:] *Księga pamiątkowa prof. Henryka Hoyera*, Warszawa 1884: 382-386.
- [17] Gepner B., *Fotofor elektryczny do oświetlania pola operacyjnego przy operacjach wykonywanych na oku*. *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, 1887; LXXXIII(3): 511-513.